Цана асобнага № 30 кап.

Вольная Беларусь

Тыднёвік палітычны і літэратурны.

Умовы падпіскі:
На год...... 12р. —
На поўгода.... 7р. —
На 1 мес.... 1р. 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захараўская, 18. Тэл. 776.

Перамена адрэсу 50 к.

Год выдання II.

Ніхай жыве Нізалежная Беларусь!

№ 16. 1918 г. 5-го мая 1918 г. № 16.

Хрыстос васкрос!

«Васкрэсеніе дзень, прасьвяцімся таржэством і друг друга абымем! Рцем браціі, нінавідзяшчым нас і тако вазапіім: Хрыстос васкрэсе із мертвых, сьмерцію сьмерць папрау і сушчым ва грабех жывот даравау.»

Так, ва-ісьціну так: і сушчым ва грабех жывот (жыцце) даравау. Паустала к жыццю і наша айчына, наша бацькаушчына Беларусь. Больш за трыста год панавала над ей сьмяртэльная ціша, і ворагі нашы па перабой цьвярдзілі, што Белая Русь памерла і ні васкросьне ніколі. Але жыватворны дух адвечнаго жыцця ажыць завітау і над ею. Белая Русь уваскросла і цьверда стала на грунт дзяржаунай нізалежнасьці. Ужо, пакрытая буйністай збажынаю, шуміць і рувіцца нашая ніва. Ніхай жа расьце і буйнее, ніхай красуе і сьпее на шчасьце й на долю, на карысьць ды на спажытак нашаму народу!

Толькі дзяржауная нізалежнасьць прынясе нам збавенне ад гістарычных мук і нацыянальнаго зьдзеку. Толькі у пяшчотах нацыянальнай культуры мы адтрымаем магчымасьць стаць поплеч с асьвечнымі народамі З.-Эуропы. І хоць зьяуляюцца яшчэ Хомы нівернныя, хоць і палохаюць нас ніяснай будучынай, але вялікая вера наша у перамогу жыцця. Нацыянальнасьць—рэч ніумірушчая, нацыянальнасьць—гэта крыніца жыцця, пачатак поступу, культуры і безмежнаго разьвіцця. Нацыянальнасьць—само жыцце і яго нісьмяртэльнасьць у межах нашаго уяулення. Жыве нацыя—жыве і чалавецтво.

І калі устае с цішы прамінулых вякоу беларуская дзяржаунасьць і калі аднауляецца яе калішняя слава і паустае Белая Русь, дык грудзі нашы напауняюцца адным жаданнем, адным маленнем: верую, Господзі,—памажы майму нявер'ю! А «въ сей день его же сотвори Господь, возрадуемся и возвеселимся въ онь!».

* * * Z.

«Хрыстос васкрос!»--калісь званы зьвінелі;
Званіцы усе цяпер асірацелі.
Німа звану — па кулі пераліты,
Разносяць сьмерць на сьвет, жудой спавіты.
Увесь Божы сьвет напоунены атрутай,—
То ні Хрыстос, а крыж Яго пакуты...

«Хрыстос васкрос!»—то одгукі сталеццяу,
Іх у школе вучаць на'т малыя дзеці.
Сьвятыя словы—зык пустэлі дзікай,
Іх ні прымаюць у грамадзе вялікай.

А мо' цяпер, посьля сусьветнай мукі,
Да брата брат працягне шчыра рукі
Ды шчыра скажа: «Годзі сьмерці, сьлез!
Браты!.. Хрыстос васкрос»!

Ясакар.

Вялікодныя, або валачобныя песьні.

Дзень добры дзень, пане гаспадару!
Хрыстос васкрос — Сын Божы!
Да цераз поле да шырокае,
Хрыстос і т. д. за кожным вершам.
Да цераз межы залаценькія
Ішлі-цяклі валачоннічкі
Да пыталіся слаунаго пана,
Слаунаго пана, пана гаспадара.
Да чым жа ен уславіуся?
І дабром сваім і дваром сваім.
Вамятаюць дварэ усе павім пяром,
Усе павім пяром, залатым крылом.
Стауляе сталы усе цісовыя,
Засьцілае сталы усе кітайкаю,
Усе кітайкаю, усе зяленаю;
Стауляе кубкі усе срэбляныя,
Налівае кубкі зяленым вінам,
Зяленым вінам, чорным півам,
Чорным півам да салодкім медам.
Зяленае віно — пану гаспадару,
Чорнае піво — для жаны яго,
Салодак мядок — для яго дзяток.
Дай табе Божа, пане гаспадару,
Да піво варыць да сына жаніць.
Гарэлачку гнаці — дачку аддаваці.
Дай табе Божа, пане гаспадару,
І у каморы і у аборы;
Гдзе гара — там жыта капа,
Гдзе лог — там сена стог.
Пане гаспадару, ні кажы нам іці,
Ні кажы нам іці, кажы надарыці.
Да нашы дары ні вялікія:
Валачоннічкі — ні дакучнічкі,
Раз у год ходзяць да Бога просяць.
Пачынальнічку — па дзісятнічку,
Старшаму пяуцу — да капу яйцау,
А кашаланосу да пірог к носу.
Хрыстос васкрос — Сын Божы!
Прош а, пане гаспадару!

(*Чачот*).

* * *

Да на поплауцы да на мураўцы,
Вясна красна на дварэ!
Там дзяцінка да каня пасе,
Вясна і т. д. за кожным вершам.
А дзеванька абедаць нясе.
Сядзьма мы паабедайма,
Паабедаушы пагаворыма.
Загадаю табе сем загадак.
Калі адгадаеш, то мая будзеш,
А ні адгадаеш — ні мая будзеш.
— Да што бяжыць да без повалу?
Да што расьце без кораню?
Да што чорно да ні чэрнячы?
Да што бело да ні белячы?
Да што рабо да ні рэбячы?
Да што сіне да ні сінячы?
Да што зялено ні зяленючы?
— Што-б я была за такая панна,
Каб загадак да ні разгадала?!
Вада бяжыць без повалу,
Камянь расьце без кораню,
А жук чорны да ні чэрнючы,
Лебядзь белы да ні белячы,
Дзяцял рабы да ні рэбячы,
Воблако сіне да ні сінячы,
Трава зялена ні зяленячы.
Вясна красна на дварэ!
(З Мікалаушчыны, Мен. павет.)

* * *

Пасярод пакояу да стаяла ложа,
Хрыстос васкрос на увесь сьвет!
На той ложы сьпіць паніч гожы.
Хрыстос і т. д. за кожным радком.
Сьпіць гадзінку, сьпіць другую,
На трэйцюю прачынаецца,
У сваіх служак да пытаецца:
— Служкі ж мае вярненькія!
Ці паузыходзілі да на небі зоры?
Ці залажоны вараныя коні?
Я паеду к цесьцю у госьці,
Ні так у госьці, як на сьвіданне,
К сваей паненцы на заручанне.
У майго цесьця злоты вароты,
Тын тынаваны, двор мулеваны,
Сады, прысады панасаджваны,
Марскія пташкі папрынаджваны.
Усхадзілась шура-бура,
Сады, прысады паварочала,
Марскія пташкі паразгоньвала.
Зажурылася сьлічна паненка.
— Да ні журыся сьлічна паненка!
Сады, прысады папрысаджваем,
Марскія пташкі папрынаджваема,
Сады, прысады палівадь будзем,
Марскім пташкам пасыпаць будзем.
Сады, прысады да вадзіцаю,
Марскія пташкі да пшаніцаю.
Хрыстос васкрос на увесь сьвет!
(*Адтуль-жа*)

* * *

Пасярод двара да стаяла вярба,
Да на той вярбе — залатая кара.

Прыляцелі тры пташачкі, чарненькія, як галачкі,
Узялі тую кару пашчыкіталі,
Пашчыкіталі да пакідалі.
Вышла-выбегла сьлічна паненка,
Узяла тую кору пазьбірала
Да у хустачку завязала,
Айцу й матцы да ні паказала.
Паказала тром злотнічкам,
Тром злотнічкам да работнічкам.
— Ах, мае ж вы злотнічкі,
Скуйце ж вы мне тры надобачкі!
Першы надобак — залаты кубак,
Другі надобак — залаты персьцянь,
Трэйці надобак — руцьвяны вянец.
Залатым кубкам мед-віно піці,
Залатым персьцьням да мяняціся,
Руцьвяным вянцом да вянчаціся.
Вясна красна на дварэ!
(Адтуль-жа).

* * *

О йшлі, брэлі валачобныя,
Валачобныя людзі добрыя.
Хрыстос васкрос, Сын Божы!
Шаталіся, пыталіся
Ды таго сяла, ды таго двара.
Хрыстос і т. д. за кожнымі двумя вершамі.
Ды таго двара ды Дземінаго:
Ці дома, дома сам пан Дзема?
Ен хоць й дома ды ні кажацца,
Ды ні кажацца, прыбіраецца.
Надзеваець ен куны-собалі
Й надзеваець ен кунюю шубу.
А патом таго сам пан Дзема
Ні мары многа ды дары скора.
Узяушы сулейку ды у клець па гарэлку.
Ты, хадзяюшка, свае дзельцо знай:
Скавародку у печ, па каубаску у клець,
Кожнаму пяуцу па краснаму яйцу,
Пачынальнічку хопь і парачку.
Хрыстос васкрос, Сын Божы!
(Манастыршчын. парахвія, Мсьціcл. павет., Магіл. губ.).

* * *

А што у полі рана гукало?
Рана гукало жыто густое.
Яно гукало чэснаго мужа:
Ой, чэсны муж, сам пан (імя гаспадара).
Ні магу стаяць — каласы дзяржаць,
Колас клоніць — сукалено ломіць,
Саломіну трэсьціць.
Пастой, пастой, жыто густое!
А с панядзелку на усю нядзельку
Сабяру на цябе я жней маладых—
Жнеі маладыя — сяр[illegible]ы залатыя.
Часты ясны зор[illegible]бі,—
А часьцей таго [illegible] на землі.
Во шырок-віcок месяц на небі,—
Шырэ, вышэ стагі на гумне.
А на том гумне, на (імя гаспадара).
А патом таго сам пан (імя гаспадара)
Па гумну ходзіць ды Бога хваліць:
Слава табе Вышняму Богу,
Што есьць с чаго піва варыць,
Піва варыць, сыту сыціць.
Во сыту сыціць, во гасьцей паіць,
Во і тых гасьцей валачобнікау!
Валачобныя людзі добрыя,
Яны год у год павалочуцца,
Яны год у год — на Вялікадня.
(Адтуль-жа).

* * *

Па вуліцы па шырокай,
Хрыстос васкрос, Сын Божы!
Ідуць, гудуць валачобнічкі;
Яны ідуць шатаюцца,
Шатаюцца, пытаюцца
Таго сяла вялікаго,
Таго двара багатаго,
Таго хадзяіна туруватаго.
— Пане хадзяін, ці чуеш ты,
Ці чуеш ты, ці відзіш ты?
— Пана хадзяіна дома нетуці,—
Паехау ен у новы горад,
У новы горад суды судзіці,
Суды судзіць ні вялікія,
Ні вялікія, ні малыя:
С пабоу, с паноу па ста рублеу,
А з мужыка па капеяццы.—
— Пане хадзяін, ці чуеш ты,
Ці чуеш ты, ці відзіш ты?
Прышлі к табе сенні госьцікі,
Сенні госьцікі-валачобнічкі,
Гэта сьвято сьвяткуючы,
А другога дажыдаючы,
Суса Хрыста зьвялічаючы,
Цябе с празьнікам паздрауляючы.
Пане хадзяін, ні вялі таміць,
Ні вялі таміць, прыкажы дарыць!
Нашы дары ні вялікія:
Механошы — мерку жыта,
На шпілечку кусок сала,
У лукошачко — пару яец.
Хрыстос васкрос, Сын Божы!
Хрыстос васкрос!
(с. Данькава, Смаленск. пав.).

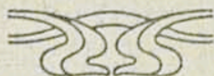

Заміж фэльетона.

Апаведанне па заказу.

(Тэмат запазычаны).

— Даволі! — сказау цьверда рэдактар.—Наперад ні дам больш грошай. Даючы Вам грошы наперад за Вашу літэратурную працу, я прывучаю Вас да гультайства.

— Толькі сягоння хоць троху!—прасіу я.

— А ні... Я досіць давау Вам грошай за Вашы апаведанні, што вы меліся напісаць, і да гэтай пары яны усе ні напісаны.

— Так то так, пане рэдактар...Але-ж грошы надта мне патрэбны цяпер, перад сьвятам, а ахвота да пісання ні заусюды бывае,—сказау я.

— Гэтак толькі гультаі гаворуць... Вось што я Вам скажу, пане Галка... К заутрашняму сьвяточнаму нумэру напішыце якое вяселае апаведанне, і я Вам дам аванс.

— На заутра?!—з задзіуленнем запытау я.

— На заутра,—спакойна казау рэдактар.—А поуначы пойдзе у друк, да $11^1/_2$ мне прынясіце гатовую рэч. Маем 5-ю гадзіну... Яшчэ есьць час. Ні роман які я заказываю Вам, а апаведанне... Будзеце мець грошы,—раптам скончыу ен.

Я паглядзеу на рэдактара: залезная цьвердасьць была выяулена на яго твару (о, я ведаю упартасьць яго!). Гаварыць болей было лішне. Я зрабіу кіслую міну і сказау: прашчайце, пане рэдактар! іду пісаць,—і вышау на вуліцу.

— Піражкі гарачыя!—крычау малец-прадавец і падышоу да мяне. Я мацнуу у адной кішэні, у другой—пуста, чыста...

— Ні люблю гарачых піражкоу,—сказау я, глынуушы сьліну і бордзінька пайшоу уперад. Дарогай я думау, аб чым мне пісаць апаведанне—аб гарачых піражках, ці аб гэтай старэнькай жабрацццы, на каторую я, задумаушыся, амаль ні спаткнууся, ці мо' аб маей сярдзітай жонцы?..

Вось я і дома. Ціхінька, у галешах, пашоу я проста у свой габінэт, сеу перад сталом і, гледзючы на зяленае сукно, стау абдумываць тэмат.

„... Лагодны мароз шчыпле кончыкі вушэй," пісау я. «Сонейко толькі што праснулося і ніахвоча устае з-за лесу са сваей пасьцелькі. Неба чыстае, яснае, і на душы так ясна, пакойна...»

— Міхась, дзе ты?— данесся голас жонкі. Мусі па маей шапцы, што забыуся я узяць с сабой, яна дагадалася, што я дома.

— Дай мне грошай. Трэ ісьці у места,німа што зрабіць на вячэру,—сказала яна, вялікай сваей фігурай зьявіушысь на парозі габінэту.

— Падыдзі сюды, даражэнькая мая, —соладка сказау я,—я хачу табе нешта сказаць.

Я абхапіу яе стан і як—мага ласкава прагаварыу: «міленькая мая! Ні маю сягоння грошай я а ні грошыку»...

Выцягнуушы губы, я хацеу пацалаваць яе, а яна—плясь сваей пухлай рукой мне па губе...

— Сядзі без вячэры!—сярдзіта кінула яна мне і моцна стукнула за сабою дзьвярмі.

Я толькі аблізау губы і усе ткі з някім аблягчэннем уздыхнуу. Я думау: пакінулі мяне у спакою.

Ціха. Во зараз прыдзе шчасьлівая думка, прыгожы малюнак... Дзынкнуу званок... Некага упусьцілі... Ідуць да мяне... Уходзіць кравец Шлема Юдалевіч.

— Паночку! Можа пан быу бы ласкау даць мне троху грошай... за пашыты сурдут? Мне трэ' ехаць у Вільню, каб...

— Ні маю я грошай,—суха абарвау я і паказау пусты портманэт.

Кравец ні здавауся і усе лез у вочы. Я зьмяніу палітыку і загаварыу ласкава:

— Дарагі Шлемка, заутра будуць грошы. Бач—пішу у газэту, адтрымаю за гэта... Тут і аб табе будзе сказана, і я напісау: «Да маладога пісьменніка прышоу раз яго кравец Шлема»...—Відзіш, пападзеш, Юдалевіч, у літэратуру... А толькі сягоння дай мне спакой, мне дораг час.

Вышау Шлемка. Я сказау служанцы, каб нікога ні упускала, а [illegible]ла усім, што гаспадара німа у дому.

Ну,—думаю,—можа ціпер займуся працай. Прачытау я апошнія радкі напісанаго: „На душы ясна, пакойна", і дадау: «мысьлі, як чароуныя матылькі, мігацяць». А у галаве маей наадварот: усе застыло, бытцым хто уліу туды сталярскаго клею.«Што-ж далей?» пытауся я у сябе...

Хаця я захавау сябе у сваей крэпасьці-дому ад гасьцей з надворку, але ні захавау сябе ад майго 5-і гадоваго сынка... Ен убег у маю станцыю, улез на мой пісьменны стол. Посьля, трасучы мяне за рукау, тонінька стау прасіць:

— Татачка, намалюй мне сьвінку с парасятамі!..

Я ні зьвяртау увагі і стараюся запісаць новую ідэю, што найкім дзівам пры такіх варунках прышла мне у галаву.

— Намалюй... с парасятамі! заенчыу зноу сынок, пацягнууся на стале і перакінуу атрамэнтніцу на стол...

— Сам ты парася!—з гневам ускочыу

я, у момэнт схапіу малога шкодніка, запэцканай у атрамэнці ручкай яго пэцнуу яго па носі ды,як самаварчык, перад сабой[панес яго, плачучаго, і аддау матцы.

На табе твае золатко!—буркнуу я.

— Давеу да сьлез і аддае мне! Сам няньчыся,—прашыпела яна і усе-ткі узяла.

Вярнууся я да свайго стала; выцер плямы і сеу зноу працаваць над сваімі паперамі. Дарэмна я парывауся напісаць раптам што-нібудзь падобнае да сьвяточнага вяселаго апаведання—нічога ні выходзіло, бо у душы стоупіліся сьлезы жалю і нейкай злосьці. Глянуу я на будзільнік—10!.. Толькі поутары гадзіны асталося,—я нічога ні зрабіу.І раптоуна́й хваляй па твару і усяму целу разьлілося цяпло... Я устау ад стала, адразу сеу, зноу ускочыу і... кінуу працу.

— То выбачайце ж, шаноуны рэдактар! Ні пасылаю я Вам заказанаго апаведання, але пасылаю мае апаведанне аб тым, як я пісау па заказу і чаму ні напісау.

Ні кідайце яго у свой кошык, бо вы маеце перад сабэй ні выдуманае у цішы габінэту апаведанне, а самую натуральную прауду, горкую, а для каго мо' і сьмешную прауду з жыцця беднаго пісьменніка.

Міхалка Галка.

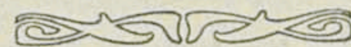

Сьвято.

Грыневіч ішоў ужо трэцці дзень. Ісьці было лёгка, вольна. Насустрэч дзьмуў цёплы вясновы ветрык, слонейко ласкава ўсьміхалося з неба, ногі ступалі цьвёрда, ні сьлізгаючыся на апаўшую, чарнеўшую ад гною, дарогу.

Абапал шырокай ракі, па якой пралягаў «зімнік»,ўзносіліся у гару высокія, аж пад неба, як шапкай пакрытыя цёмна-зялёнымі хвоямі, берагі. Чырвоныя з зеляноватымі плямамі абрывы гор выглядалі весяла, асабліва з левага боку, залітаго слонцам.

Але Грыневіч ні ўважаў на усю гэту пекнату.

Ён як бы ні чуў цёплаго дыхання ветрыку, ні бачыў слонэчнай усьмешкі, і ішоў, гледзючы сабе проста пад ногі, —як машына. Прапушчаў часамі фурманкі, якія абганялі яго ці пападаліся насустрэч, нічога ні адказуючы на прывітанні «здакоў ды ішоў далей, ні падніма́ючы галавы.

Яму аставалося прайсьці да бліжэйшай вёскі ішчэ дванаццаць вёрст, ногі пачыналі прыставаць ад доўгай, ад самаго цемна, безупыннай хады, але ні гэта займало яго думкі. Хада—ні навіна для «пасяленца.» Ні першы раз праходзіў ён у гэты самы час і па гэтай жа дарозе, мяркуючыся папасьці у Качуг на сплаў, а адтуль, паняўшыся аснацом на барку, зноў спусьціцца у ніз, аж да Якуцка, па веснавой вадзе. Ён думаў сабе аб другім.

Наогул, ідучы ён любіў думаць, і дзеля гэтаго цураўся таварыства ў дарозе.

У поўнай адзіноце, нікім ні перабіваныя, а йшчэ мэрам разахвочаныя мернасьцю хады, думкі, легкія, кароткія, ні чапляўшыя пачуцця, цесным роям круціліся наўкол галавы і гэта было надта прыемна. Часамі ўгледжаны сабе пад ногі, часамі с сьлепа глядзеўшымі перад сабой вачыма, часамі высьвістываючы пад нос нейкую песьню, ні далятаўшую да вушэй, ён ні заўсёды здолеў-бы сказаць, аб чым думае.

— Проста думаў, бо гэта было прыемна, а аб чым— ні цікава.

Сягоння была Вялікая Субота. Заўтра павінен настуціць першы дзень Вялікадня, каторы у Сібіру ні прыносіў Грыневічу ніколі тэй вясёласьці, ані урочыстаго настрою, як некалі дома. Праўда, здаралося часамі і павясяліцца дні са два, са тры у нейкай дзярэўні, пападаючы прыпадкам у «гулянку», гойдаючыся з дзеўчатамі, голасна сьпеваўшымі смутныя сібірскія песьні, на «качулі», трапляючы з моладзьзю на «сьмятку». —з гатаваннем яец, гарэлкай, музыкай, скокамі, дзе нібудзь на вярхолку ачышчанай слонцам ад сьнегу і ўжо крыху зялёнай гары, высока над ракою, але усё гэта ні пакідало ўражэння на даўжэйшы час.

Задумаўшыся аб прычынах гэтаго і параўноўваючы сібірскія сьвяты с сваімі, Грыневіч паволі акунуўся у рой успамінкаў аб мінуўшчыне. Як і заўсёды, яго думкі ў дарозе і ўспамінкі гэтыя былі кароткімі, прылятали і зьнікалі без усякаго парадку і гатовы былі што момант разляцецца, каб толькі хто ці што папрабавало іх спалохаць.

...Раптам с памяці выплыў астрог. З высокаю мураванаю сьцяною наўкруг, з нівялікімі здаля вакенцамі, с чатырма вежамі на рагох і пятай—з высокім шпіцам—на сярэдзіне,—увесь белы, пад шырокім чырвоным дахам, абсаджаны навокал вясёлымі зялёнымі дрэвамі, ён, як вялізны грыб, стаяў на гарэ і панаваў адтуль над горадам.

Маленькім хлопчыкам Грыневіч баяўся яго, бо убачыў, як адзін раз з-за яго цяжкай жалезнай брамы выйшла шарэнга шэрых людзей. Ногі нікаторых бразгалі грубымі жалезнымі ланцугамі, с пад маленькіх круглых шапак сьвяціліся, на палавіну абголеныя, галавы. Твары у людзей былі пахмурыя, вочы с-пад ссунутых броў пагдядалі коратка і як бы калюча. Аслупянелы, баючыся глядзець на гэтых людзей і ні сьмеючы апусьціць шырока раскрытыя вочы у зямлю, перастаяў Грыневіч, пакуль каля яго ні прайшла уся шарэнга і потым, падгананы нейкім страхам, пабег дамоў і с таго часу ужо баяўся астрогу.

Маладым чалавекам ўступіўшы пад цёмныя скляпенні астрожнай брамы, каб на доўга ні выйсьці з-за яе, Грыневіч прыняў гэта, як нешта яго ні абходзячае. Усе думкі яго былі ішчэ тамака, с таварышамі на волі, а на тое, што здарылося, ён па просту ні зьвертаў увагі. Астрог ужо даўно стаўся у яго мысьлях простым пунктам, на якім раней ці пазьней на нейкі час выпадало затрымацца. І—толькі.

Праўда, потым пераж́ытыя дні паказалі Грыневічу, што астрог ні пазваляе так ніўважна адносіцца да сябе нікому. Ні раз сэрцо яго гатова было разарвацца ад болю, што ні можа выскачыць ўсьлед за думкаю за граты, ў шпшыню чароўнай вясновай начы. Ні раз да болю у пашчэнках, моцна сьціскаючы зубы і мружучыся так, што аж балелі вочы, стараўся потым Грыневіч заціснуць мазгі, каб яны, зрабіўшыся меньшымі, ні давалі прастору думкам... Так, астрог умеў даймаць, умеў паказаць сваю сілу!

І аднак, успомніўшы цяпер аб астрогу, Грыневіч нібыто нават пашкадаваў аб ім. Усё-ж такі гэта былі лепшыя годы! Каб вярнуць іх назад, з іх ідэалізмам, з іх напалавіну дзяцінным нізнаёмствам с сьветам і верай у трыумф дабра,—у канцы, каб вярнуць зноў тую Голгофу, што давала столькі перажыткаў, ён ахвотна адступіўся-б ад сваей нуднай, безчыннай сібірскай волі.

І яшчэ што даўбы астрог: гэта злучэнне с сваімі, пакінутымі тамака у родным месьці—маткай і сястрой. Быў яшчэ брат малюпацінькі, с круглымі шчочкамі і вясёлымі чарнушкамі-вочкамі, якія зайлзавелі пры разставанні, калі маленькія ручкі моцна абхапілі шыю Грыневіча, але ён, пакінуты безклопатным ніразумным дзіцяцёю, ні быў так блізкі, як матка і сястра. Шчыры прыяцель ад тых дзень, як Грыневіч пачаў сябе помніць і апякун да самай разлукі,—матка, і выгадаваная ім на руках, перажыўшая з ім шмат дамовых радасьцяў і ніўзгод, легкая, як козачка, быстрая, разумнінькая дзяўчынка —сястра, былі той сілай, каторая заўсёды цягнула яго дамоў. Для іх ён ішчэ трымаўся за жыцце у гэтай ніпрыветнай, суровай і страшна маркотнай сібірскай глушы, дзеля іх толькі браўся за усякую работу, каб мець права напісаць ім праўду, што ні ў чым ні мае нідастатку і часамі паслаць ім маленькі падаруначак.

Было ішчэ каханне, якое, аддзеленае ад роднаго краю тысячамі вёрст. цэлыя годы білося ў прадсьмертным скананню, перамагло яго і асталося,—але толькі як вялікі, ясны ўспамін.

За сямьёй і каханнем дамоў цягнула Грыневіча ішчэ грамадзкая праца, але яна была тым паветрам, без катораго цяжка, але неяк можна было трываць, заменяючы жыцце—друкам, а чыннасьць—цяжкаю фізычнаю працай.

...Зьбіваючыся, круцячыся, як рой вясёлых мушак, віліся думкі, напамінаючы то дзяцінныя годы, то даўнейшых прыяцеляў у нібезпечнай патаемнай працы, то астрог, то школу, то сям'ю, то ссылку. Грыневіч ні ўбачыў, як увайшоў у ваколіцу вёскі, хаця для гэтаго яму прышлося ўзыйсьці, па абсажаному хвойкамі ўз'ездзе, на высокі бераг, дзе стаяла вёска. Галасы дзяцей, бегаўшых па вуліцы, прабудзілі яго ад думак і адразу напомнілі, што трэба негдзе знайсьці начлег і падумаць аб ядзе.

II.

Доўга аб тым, куды зайсьці, Грыневіч ні разважаў. У кішэні яго ляжало пятнанцаць рублёў, а з грашмі, як ён ужо пераканаўся, ў ва ўсякую хату прымуць. Як раз другім с краю стаяў нечы на нова пабудаваны двор з высокімі, сібірскаго кшталту, на дзьве вясьніцы, варотамі і шырокаю фарткаю. У гэты двор Грыневіч і зайшоў.

На ганку новай, з намаляванымі у нябескі коляр акяніцамі, хаты, яго спаткала сама гаспадыня, каторая, відаць было, толькі што адарвалася ад нейкай работы, каб паглядзець, на каго так моцна брэша прывязаны каля сьвірна сабака.

Зьмерыўшы адным быстрым, уласьцівым для сібірскіх кабетаў, поглядам нізнаёмаго ёй чалавека, гаспадыня стаяла моўчкі, чакаючы, што ён ёй скажа.

Асьвечаная счырванеўшымі праменнямі схілянаго на заход слонца, высокая, поўная, праўдзівая загладуха—кабета, яна з сваёй высока паднятай, у белай наметцы, галавой, с крышачку халодным і кпінкаватым сьветам ў вачах, здавалася тут праўдзівай гаспадыняй, царыцай гэтай загароды. Грыневіч зьняў шапку і пакланіўся.

— Добры вечар, хазяюшка! сказаў ён.

— «Ждраштуиш! Чё шкажыш?—атказала гаспадыня, вымаўляючы словы сваёй сібірскай гутаркай.

— Заначаваць думаю у вас, калі пазволіце.

— А ты ц'их будес?—запыталася гаспадыня.

— От Марковых,—назваў Грыневіч тую вёску, ў якую быў прыпісаны на пасяленне.

— А у Марковых ц'их будес?—пыталася далей кабета, выяўляючы звычайную у сібіракоў нідаверчывасьць да нізнаёмых людзей.

— Да я політіческій, разве ні відіш, хазяйка,—адазваўся ужо крыху злуючы Грыневіч, катораму гэтыя выпытванні на каждым начлезі ужо апрыкрэлі.

— А, ну-к чё, проходи начюй,—сказала разам—упэўніўшая сябе у асобе нізнаёмаго чалавека, гаспадыня і уступіла праз адчыненыя дзьверы у хату, прапускаючы за сабой—гатоваго ужо, раззлавацца, начлежніка.

Шырокія, з вялікім, на чатыры створы, «італьянскім» акном, сені, каторымі уся будынина перадзялялася на дзьве палавіны—хадзяйскую і для гасьцей, ішчэ раз прыпомнілі Грыневічу, што заўтра—сьвята. На-нова пабеленыя сьцены і жалезная печка і ачышчаная ад саломы падлога проста блішчэлі ў насоўваючымся пра вакно змроку і сьведчылі, што хата мае добрую гаспадыню. Звычайнаго лахмоцця, якое заўсёды вісіць на убітых у сьцяну «сьпічках», тутака ні відаць было і толькі каля самаго ўвойсьця у сені вісела на калочках на сьцяне конская збруя,—тры хамуты і шлеі ў поўнай спраўнасьці. Усё гэта Грыневіч прымеціў адным вокам, адразу, толькі пераступіўшы парог і зачыніўшы за сабой дзьверы. Гаспадыня нават ні пачакала, пакуль ён скіне с плеч сваю [illegible]мку і разапранецца і—нічога ні сказаўшы, так як бы яго і саўсім ні было, пашла сабе далей на хадзяйскую палавіну, дзьверы ад якой стаялі расчыненымі. Але Грыневіч гэтым ні мала ні зьмуціўся, ані стрывожыўся, добра ведаючы, што сібіракі многа слоў траціць ні любяць. Ен паволі зьняў катомку і палажыў яе на стаўўшы у правым кутку, каля вакна, куратнік, зьняў шапку і павесіў яе на адзін калок, потым павесіў свой «азям» на другім калку, добра вытер аб ляжаўшы пад дзьвярыма бярозавы мацік свае, намокшыя у дарозе, «ічагі» і тады, уступіўшы у хату, сказаў, хаця нікога ні было відно: «Здравствуйте!»

Хата, у якую ён ўступіў, была досыць вялікая. Малеваная цёмнаю фарбаю перагародка, пачынаўшаяся ад дзьвярэй, дзяліла яе на дзьве палавіны. У тэй палавіне, у каторую увайшоў Грыневіч, каля сьцяны, у якой былі прасечаны дзьверы, стаяло ложко, далей каля дзьвух надворных сьценаў стаялі лавы, а у левым кутку, пад абразамі, стаяў, накрыты на палавіну белым абрусом, стол.

Адказ на свае прывітанне Грыневіч пачуў з другой палавіны, с так званай «куці», гдзе гаспадыня, мусіць, нешта перамывала, бо адтуль чуцен быў пляск вады і бразганне спушчанай у ваду глінянай пасуды.

— «Проходи, посиди!»—адказала яму гаспадыня, каторая толькі адна была у хаце. Грыневіч аднак ні сеў, але падыйшоўшы да дзьвярэй, якія вялі у куць, запытаўся у гаспадыні, стаяўшай каля стала с пасудай: «ці ні можна было-б, хадзяюшка, чайку или поесть чего нибуть у вас дастаць?»

— Поись?—адвярнулася да яго гаспадыня,—чё-с я тебѣ дам поись,—у наш вить пошт?

— Ды і у мяне сягодня пост, хадзяюшка, бо ад самаго цемна ішчэ нічога ні ўкусіў, аж жывот падцягнуло—засьмеяўся Грыневіч, ні адыйходзячы ад дзьвярэй.

— Вох ти мне, батюски!—зьдзівілася гаспадыня.—экій ты, паря, и ни шкажал, сто с утра не ѣл. Ну, посиди, я тебѣ рѣдецки ш квашам излазу, а потом и цай будем пить.» А потым, раптам ўспомніўшы, запыталася: «ты может в баню пойдес? Вон напротив улицы, в ней как раз теперь музыки. А послѣ бани и поись дам,—дадала яна, як бы угаварываючы Грыневіча ні адмоўляцца ад лазьні.

Прапазыцыя пайсьці у лазьню спадабалася Грыневічу, і ён, ні разводзячы аб гэтым далей гутаркі, папрасіў сабе у гаспадыні венік, бо хацеў папарыцца і пашоў, накінуўшы на плечы «азям» дзеля таго, што ужо зьвечарэло і на вуліцы было халаднавата.

— «Пар в баню!» сказаў ён, пераступаючы высокі парог, напоўненай пякучым парам і едкай горкасьцю нівыйшаўшаго саўсім дыму, маленькай курнай лазенкі. Праз густую, акутаўшую усё, пару ні можна было разабраць колькі чалавек мылося у лазьні, але Грыневіч дагадаўся, што іх было толькі двое, хаця на яго прывітанне адазваўся толькі адзін голас с палатак, адкуль чуваць было хвастанне венікам.

— «Милости просим! Кто это, Захар Митрич, ты?—пачуўся адтуль крыху грубаваты, але прыемны мужчынскі голас.

— Не, гэта я; папрасіўся на начлег, дык вот хадзяйка мне сказала, што у вас есьць баня!..»—выясьніў Грыневіч абмылку атказаўшаго яму чалавека.

— А, гость будешь!—сказаў той самы голас с палатак,—прахади, прахади, баня хорошая, пару многа, только гарчит маласть,—рановата шкутали. Ты,Федьча, дай ему саечку, скончыў гаспадар,—(гэта быў ён)і зноў пачаў хвастацца венікам.

«Федьча», да катораго у часе гэтай гутаркі усьпеў прабрацца Грыневіч, аказаўся ні хлапчуком, як выснаваў сабе Грыневіч з яго імяні, сказанаго гаспадаром, але чалавекам каля поўсотні гадоў, з маршчыністым тварам і пачынаўшай сівець клінчастай бародкаю. Гэта быў так сама гаспадар з вёскі, але жыў бедна, бабылём, часта наймаўся да другіх на работу і у лазьню упрасіўся так сама, ні маючы каго, каб «шкутаць» сваю, разваліўшуюся ад ніужывання, лазенку. Ен

моўчкі, ні устаючы с тапчана на каторым мыўся, падаў Грыневічу дзеравянную судзінку для мыцця і, матнуўшы галавой, сказаў толькі адно слово—«там», паказуючы гэтым, дзе трэба шукаць воду.

Вымыўшыся і адзеўшыся, выйшоў Грыневіч, як прышоў, адзін з лазьні, у каторай ён доўга раскошуваў цяплом, ажыўляўшым усе жылачкі яго, змучанаго сямідзённай хадой ад цемна да цемна, цела. На вуліцы ішчэ ні саўсім сьцямнело, але на белявым небі зьявіліся ужо у некаторых мейсцох бледныя зоркі. Гварны вясновы дзень у вёсны заціх. Ні зыйшоўшы яшчэ з зямлі сьнег блішчэў сваей цьвёрдай скарлупкаю на полі за пераплотамі агароду, дзе ў далі, за ракой, насупіўшыся, стаялі пацямнеўшыя горы. Далёкі глухаваты шум скінуўшаго с сябе зімні сон ручая, сьведчыў аб нідалёкім, праз тыдні два—тры, трыумфе вясны.

У хапе, куды ні сьпешаючы, набіраючы сабе поўныя грудзі ішчэ ні саўсім астыўшаго ад дню, сьвежаго паветра, пайшоў Грыневіч, ён застаў ужо сьвятло. Маленькая лямпачка на сьцяне кідала скупаваты сьвет на стол, на каторым стаяў кіпеўшы самавар, высокі «тувіз» с пад квасу, тры кубкі, міска с цёртаю рэдзькаю і ляжаў нівялічкі баханок хлеба. Гаспадар, выйшоўшы з лазьні раней за Грыневіча, сядзеў ужо за сталом і наліваў сабе квас з высокаго тувіза. Гаспадыня стаяла каля дрэўлянай лежанкі, прымацаванай да печы, каторая адным сваім бокам выступала з-за перагародкі на сьвятліцу, і зьбірала нейкія рэчы.

— «С лёгким паром»—прывітала яна Грыневічэ, і ні чакаючы яго падзякі, запыталася далей:—«ну, харасо мылша, мой хажяин гаварит: рана шкутали?»

—Спасіба, хадзяйка,баня харошая і саўсім нігоркая,—атказаў Грыневіч, хочучы падзякаваць гаспадыні і разам, пахваліўшы, заступіцца за яе перад гаспадаром, ідаць зрабіўшым дагану жонцы.

—Ну, штупай к шталу, поужнай. Хажяина ни здя—он у меня пошной, севодня говет,—сказала гаспадыня і зноў адвярнулася да свайго дзела—зьбірання сабе бялізны.

Прывітаўшыся за руку з аглядзеўшым яго цікавымі вачыма гаспадаром, Грыневіч сеў за стол і падсунуўшы да сябе міску с цёртай рэдзькаю пачаў, з апэтытам галоднаго ўвесь дзень чалавека, есьці, кóратка атказваючы на распытванні гаспадара.

Гаспадар быў моцны, шырокагруды, ў поўнай сіле малады чалавек. Круглаваты твар яго з нівялічкімі вусамі і спакойнымі, шэрымі вачмі, ні здаваўся ані пекным, ані ніпрыемным і выдаваў вялікую сілу, поўнае здаволенне усім і крышачку флегматычнасьць. Ен паволі, нібытаі ні надта цікавячыся, распытываўся у Грыневіча аб тым, адкуль ён родам, даўно жывець ў засланні, дзе жыў і як жыў і далей аб усім падробна.

Гаспадар коратка пытаўся, Грыневіч, ужо прызвычаены да гэтых допытаў сваей шасьцігоднай сібірскай практыкай, атказваў так сама ў кароткіх словах, і гутарка мабыць скора скончылася б, каб у яе ні ўступілася гаспадыня, каторая так само схадзіла памыцца і цяпер, уся расчырваніўшыся ад жару, села за стол выпіць шклянку гарбаты. Яна так весяла загаварыла да Грыневіча—халадок ў ачах прапаў і замяніўся цяпер сьветлымі іскрачкамі,—што ён пачуў сябе як-бы ў ўласнай хаці і зрабіўся больш словаахвотным. Расказаў уважна слухаўшым яго людзям аб сваім горадзе, аб сваіх родных, аб некалькіх выпадках на выгнанні і мусіць гаварыў бы ішчэ доўга, каб гаспадыня ні перарвала яго устаўшы ад стала:

— «Ну, таперь пуссайте,музыки! Буду убирать ш штола»,—сказала яна, паднімаючы за ручкі самавар.—Ідзіце адпачніце крыху,—дадала далей па свойму і вынесла самавар у«куть.»

Кароткае заклапэтанне Грыневіча, падумаўшаго, куды яму легчы, развязаў гаспадар, сказаўшы, ўстаючы з лавы, што, мусіць, Грыневічу прыдзецца легчы у сенях на куратніку, бо у летняй хаці ложак заняты яго хвораю маткай, аб каторай гаспадыня успамінала, седзючы за сталом, і насіла ёй гарбату.

Калі Грыневіч ужо лёг адпачываць, палажыўшы сабе пад бок свой азям, а ў голаў катомку,—на парозе с хаты у сені паказалася гаспадыня.

—А цябе трэба разбудзіць «к жаутрінай?» Где уз будить! Поди жавтра рана уйти жахочыш?—сказала яна, ні то пытаючыся, ні то проста, так сабе, каб ішчэ пагаварыць аб нечым. На атказ Грыневіча, што заўтра ён у дарогу ні пойдзе, але і на заутраную так сама ні хоча ісьці, а лепі адпачне, гаспадыня зьвярнулася да яго з нічаканай просьбай:

— «Ты вот чё жджелай, паря, позалуста! Мнѣ ахота шхаджичь в цэрках с мужиком, так я тебя разбузу, ты постереги избы—та. И маменьки зделас чё-нибить, пить ей падаш, чёлі, там. А я сказала, стоб она тебя не боялася,—акончыла гаспадыня сваю просьбу.

На гэта Грыневіч згодзіўся, і гаспадыня, падзякаваўшы яму, ні перашкаджала далей заснуць.

III.

Прачнуўся Грыневіч пачуўшы, што нехта яго трасе за плячо. Адплюшчыўшы вочы, ён убачыў гаспадароў, мужа і жонку, ужо саўсім адзетых, каб ісьці у царкву. На двары за вакном гулка бомкалі звоны. Гаспадынiна рука трасла яго за плячо, а гаспадар стаяў подаль і прыязна усьміхаўся.

— Эк тебя ражашпало!—сказаў ён с кароткім сьмяшком.—Ну, паря, мы пойдем в церкву, а ты тут домовничай, не спи. Мамка воды можэт попросит, так подаш.

— Добра, - сказаў ужо саўсім ачнуўшыся Грыневіч,—Ідзіце з Богам, а я спаць ні буду.

— «Проссай!»

— З Богам!

Перад тым аднак, як выйсьці, гаспадыня зазірнула у летнюю сьвятліцу, дзе лежала хворая матка. «Мама,—сказала яна голасна,—мы пайшлі ужо, а тут с табой Мікалай застанецца».Мікалаем звалі Грыневіча, аб чым гаспадыня даведалася ішчэ з вечару з гутаркі за гарбатой У адказ ёй пачуўся слабы старушачы голас: «добра, дачушка, ідзіце, а я і адна пабуду!»

Кіўнуўшы ішчэ раз прыветліва да яго галавою, выйшла і гаспадыня. Грыневіч астаўся адзін на усю хату с хворай старушкай.

Тое, што ён пачуў перад выходам гаспадыні, яго і здзівіло і страшэнне зацікавіло і...можа абрадавало,—у гэтым ён ні пасьпеў ішчэ разабрацца.

— Бабка гаварыла па беларуску! Словы, якімі яна зрабіла свой адказ нявестцэ, зьвінелі, як тыя, каторымі ён думаў. Адкуль тут яго родная мова? Каб выясніць хваляваўшыя яго розум пытанні, ён бы ахвотна пашоў у тую сьвятліцу, дзе лежала матка гаспадара і пачаў бы з ёй гутарку. Але баяўся, будучы чужым чалавекам у хаці, гэта зрабіць, каб ні напалохаць старушку.

Заснуць, канечне, цяпер, нават каб і схацеў, ён бы ні мог і ляжаў на сваім куратніку, прыслухоўваючыся да усіх шорахаў і робючы ўсялякія дагадкі, каторыя у хуткім часе так пераплялiся адна з другою, а потым зьліліся з другімі абразамі, што Грыневіч зноў забыўся аб мейсцу і варунках, у якіх ён знайходзіўся і толькі думаў.

Доўгі, цяжкі кашаль з летняй сьвятліцы, у якой лежала зацікавіўшая яго старушка, распалохаў думкі Грыневіча. Падумаўшы, што ёй цяпер можа запатрабавацца якая небудзь помач, і што гэта можа найлепшы выпадак, пры якім найзручней з ёй размаўляць, ён саскочыў с свайго мейсца на куратніку і,знайшоўшы у поцемку дзьверы, зайшоў у памешканне старушкі. Тая-ж самая лямпачка, якая сьвяціла пры вячэры, стаяла цяпер тутака на стале і, с прыкручаным кнотам, давала ішчэ меней сьвету. Так сáма, як і у гаспадарскай сьвятліцы, тут каля сьцяны, у якой былі дзьверы, стаяў

ложак, а на ім Грыневіч убачыў накрытую цёплай і лёгкаю «тканьяй» коўдрай, лежачаю, с чорнай хустачкай, завязанай на галаве, старушку.

— Можа вам чаю трэба, бабулька?—запытаў ён, ішчэ ні адышоўшы ад парогу.

— Вады... дзеткі...падай, вунь...на стале...—пачуў ён перабіваны кашлям адказ.

Пакуль старушка піла паданую ей разсалоджаную воду, Грыневіч разглядаў яе высахшы ад старасьці і вядугу зморшчаны твар. І дзіўная рэч,—у рысах, ніколі ні бачанага дагэтуль твару, ён убачыў нешта знаёмае, даўно-даўно ужо бачанае і мілае.

Прыймаючы с сухой, пачарнеўшай ад веку і працы, рукі цідапіты кубак с салодкай вадой, Грыневіч раптам успомніў другое абліччо, так падобнае да гэтаго і у такіх самых варунках.

На старым, аббітым пры пераездах с кватэры на кватэру, аблысеўшым ад доўгай службы, ложку, ляжыць, укрытая дзьвюма саматканымі коўдрамі, старушка. Сударагі доўгаго, цяжкаго устрыманаго кашлю варушаць рукамі, якія, выцягнуўшыся с-пад цяжкіх коўдраў, дарэмна стараюцца утрымаць каля засмяжаных вуснаў кубак с салодкай гарбатай.

Каля ложка стаіць хлопчык гадоў дванаццаці і, бачучы бабуліну безпомачнасьць, бярэцца ёй памагаць. Адна рука асьцярожна падтрымоўвае бабульчыну галаву, а другая бярэцца за кубок... «Дзякуй, дзетачкі»,—чуе хлопчык за сваю услугу...

— «Дзякуй, дзеткі»,—пачуў Грыневіч ставячы цідапіты кубак на стол. «Такі гэты кашаль ніадступны,—хадзіць ні дае, ані ляжаць».

Цяпер Грыневіч ужо ні баяўся патрывожыць старушку. Ен сьмела падыйшоў да ложка і запытаўся с спачуццем у голасе:

— «А ці даўно нядужаіце бабулька?

— «Якая мая хвароба, дзеткі... Вось ужо веку дажыла мусіць. Тады лягу,—тады лягу... А усё толькі адзін кашаль і даймае, старасьць мусіць.»

— Хіба ж вам так шмат гадоў бабуля?

— «Ой, шмат-шмат! Усіх і ні ўпомню.. Ну, вось сам палічы, калі радзілася я за два гады перад першым паўстаннем...»

— Скуль жа,бабуля,ведаіце аб паўстанні?—ухапіўся Грыневіч за гэтыя словы, якія маглі быць ніцью, што прывяла б яго да выясьнення цікаваго пытання.

— Паўстанне... дык яно ж каля нас было... Ішчэ мой нябошчык бацька ганых паўстанцаў у лесі хаваў,—лясьнікам служыў у князя...

— Якім жа спосабам вы, бабулька, сюды папалі,—ні з бацькам за паўстанне?

— Не, не, што ты, дзеткі! Якім там з бацькам, за паўстанне, бацька-ж мой у паўстанні саўсім ні быў,—запярэчыла жыва старушка, як бы баялася, што яе нябошчыка бацьку і сапраўды могуць саслаць ішчэ у Сыбір разам з ёю. «Гэта я з мужам сюды прышла, з мужам,з мужам»,—тлумачыла яна Грыневічу, стараючыся адхіліць нібезпечнасьць, вісеўшую над дарагім, жывым у яе галаве, ценям.

— А муж ваш як сюды папаў? запытаўся далей Грыневіч.—І ці даўно?

— «Муж?—адазвалася адразу паспакайнеўшая і пасмутнеўшая старушка,- -а муж, так сама даўно... От Васіль, гэты сын, што тут жыве, ішчэ тагды ні радзіўся, ён радзіўся ужо як мы тут восім гадоў пражылі, а яму ужо можа пад сорак гадоў будзе... Мужа, дзеткі, заслалі сюды за мяне, нівіннаго дзеткі, за мяне. Бачыш, я тагды, хаця двох дзетак ужо мела, але маладая кабета была. А у нашаго пана нябошчыка аканомам быў пан Ігнацы, зухаваты такі паніч,—Бог яго ведае скуль родам. Дык вось гэты пан Ігнацы, дай Бог яго душацы спакой, і прычапіўся да мяне с сваімі залётамі. Кудыб я толькі ні паткнулася с хаты, ці у царкву, ці у поле тут і ён с сваімі залётамі. А я свайго Васільку любіла і на ніякаго паніча ні праменяла-б. От і даў мне Бог дурасьці: узяла ды і наскардзілася адзін раз Васілю свайму на паніча. Ен і ускіпеў, і раз паніча пры людзях аблаяў, а потым узяў ды у карчме пахваліўся, што адвучыць гэтую панскую пугу на чужых жанок замахавацца... А потым знайшлі паніча каля лесу на дарозе... забітаго... Як ехаў ноччу у сваёй каламашацэ, там нехта стрэліў з лесу і забіў... Ну і прычапіліся да майго Васіля,—ён жа часам і с стрэльбай хадзіў... Так і засудзілі на пасяленне. От і я з ім пайшла,»—скончыла старушка сваё апаведанне.

— Бабулька, а дзе вы тагды жылі, як гэта здарылося? запытаўся з жывасьцю Грыневіч.

— У Грычыне, можа чуў калі, дзеткі?

— А!.. і Грыневіч запнуўся на поўслове. Не, ні чуў, бабулька,і ніведаю,—паправіўся ён праз момант—ні чуў,ні чуў...

У гэты самы час першы гук царкоўнаго «чырвонаго» звону вылецеў с-пад нізкіх арак старой дрэўлянай званніцы і панесся па сьвеце, абвешчаючы вялікую радасьць, перамогу праўды над крыўдай, добра над злом, духа над целам.

— «Вось ужо і у званы бьюць»,—пачуў праз звон у вушах Грыневіч слабы старушачы голас. «Хрыстос ўваскрос, дзеткі!»

Ні ьедаючы, што робіць, стаўшы перад ложкам на калені, ён пачаў цалаваць гэтую маленькую, сухую, пачарнеўшую руку, якая ціханька дакранулася да яго пры словах вялікоднаго прывітання. Тутака, у страшнай сібірскай самоце, ён знайшоў родную душу. На гэтым ложку перад ім ляжала сястра яго роднай і так кахаўшай яго да самай сьмерці бабулькі, ад каторай ён ні раз чуў апаведанне аб гэтай прапаўшай Бог ведае гдзе у далёкім Сыбіру «другой бабцэ».

Сьлёзы, німа ведама ад чаго выплыўшыя з вачэй і капнуўшыя на руку старушцэ, выклікалі у яе спачуцце да нівядомаго ёй «пасяленца». Другая рука ласкава апусьцілася на гэтую чужую галаву, горо каторай было блізкім і зразумелым для старушкі.

— «Нічога, нічога, дзетачкі, ні плач! Ішчэ малады. Ішчэ Бог пазволіць убачыць сваіх»,—пацешала яна Грыневічэ, слухаўшаго гэтыя словы у нейкім поўзабыцці.

І. Жывіца.

КРОНІКА.

Беларуская Гандлевая Палата на Украіне. 24-го красавіка Народны Сэкрэтарыят зацьвердзіў статут і асабісты склад Беларускай Гандлёвай Палаты на Украіне. Палата мае мэтаю паладзіць абмен тавараў паміж Беларусьсю і Украінай і першым чынам арганізаваць закупку хлеба і дапамагаць перавозцы яго і іншых прадуктаў для Беларусі.

Старшынёю Палаты зацьверджан вядомы проф. беларус М. Даўнар-Запольскі. Сярод слбрукоў Палаты шмат відных камэрцыйных беларускіх дзеячоў і, паміж іншым, п. Бурчак, быўшы кіеўскі гарадзкі галава, беларус.

Беларуская выстаўка у Вільні. Сёлета у палавіне маю мае быць у Вільні выстаўка старых беларускіх культурных памятнікаў Вільні і Менску пад загадам «Цайтунг дэр 10 арм.» пры дачыненню беларускіх вучоных і спэцыялістаў. На

ей будуць паказвацца цікаўныя рэчы этнаграфічна-гістарычныя, паміж іншым, адзін у сьвеці збор рукапісных, дрэварытных і штыховых антымінсаў №№180. На выстаўцы маюць быць экспонаты с Слуцку і іншых бакоў Беларусі.

Мэморыял земляуласьнікау на Беларусі. Земляўласьнікі на Беларусі паслалі да нямецкаго ураду мэморыял, у каторым, паміж іншым, кажуць: «Калі-б нямецкае войско ні окупавало нашаго краю, усе-б мы дачакаліся загібелі, страты мення і жыцця. Жывом надзеяй, што міравы трактат адарве нас ад Расіі і злучыць з гістарычнай Літвою пад абаронаю Нямеччыны... Паварот да стасункаў папярадніх быу бы найвялікшым нішчасьцем, якое-б магло нас спаткаць».

Беларускія ясьлі. Пры беларускай пачатковай школі на Камароўцы (Залатагорская, 2) на гэтых днёх маюць адчыніцца ясьлі для грудных дзяцей беларусаў.

Школьная Рада прымушана была ніэдкладна пачаць арганізацыю ясьляў дзеля таго, што гострая галадоўля сярод беларускай бедняты змушала матак падкідываць сваіх дзяцей у школу, каторая мае пры сабе сталоўку, але для дзяцей большаго узросту.

Гомельшчына. Згодна с пастановаю украінскай цэнтральнай рады, Гомельскі павет прылучан да Украіны.

З Гомельскаго, Новазыбкаўскаго, Пінскаго, Рэчыцкаго і Мазырскаго паветаў робіцца асобная губэрня—Гомельшчына.

Беларуска-Украінскія граніцы. 19-го красавіка адбылося у Кіяві першае афіцыяльнае пасядзенне прэдстаўнікоў ураду Украінскай народнай рэспублікі і ураду Беларускай народнай рэспублікі дзеля разгляду пытання аб устанаўленні граніц паміж рэспублікамі. Ад Украінскай народнай рэспублікі былі: Ліхнякевіч, Сьвідэрскі і Петроўскі, а з боку ураду Беларускай рэспублікі: Цьвікевіч і Рак-Міхайлоўскі.

На пасядзэнні разважаліся гэтакія пытанні: 1) прынцыпы, каторымі павінна кіравацца камісія пры устанаўленні дзяржаўных граніц: 2] мапа, каторую камісія будзе кіравацца пры устанаўленні граніц і 3) аснаўныя пункты на заходзі і усходзі, каторыя будуць лічыцца канечнымі пунктамі граніц.

Посьля дэбатаў, згадзіліся па пункту першаму прыняць за аснаўны прынцып—э т н а г р а ф і ч н ы, але у цесным зьвязку с прынцыпам гэографічным і эконамічным. Па пункту 2-му старшыня беларускай дэлегацыі (Цьвікевіч) заявіў, што ён будзе кіравацца мапаю проф. Карскаго, выд. 1917 г. Украінская камісія, у прынцыпі нічога ні маючы проціў мапы Карскаго, заявіла, што яна, апрыч таго, будзе кіравацца сваімі этнаграфічнымі, эконамічнымі і др. мапамі. Па пункту 3-му да аканчацельнае згоды яшчэ ні прышлі.

Даведаўшыся з газэт аб гэтых перагаворах, сябрукі Рады Беларускай народнай рэспублікі у Менску выказвалі свае ніздавальненне і нікаторыя црапанавалі вярнуць сваю дэлегацыю назад, перапыніўшы іх работу у гэтай справе. Ці будуць зроблены практычныя крокі у гэтым сэнсі — німа ведама.

Курсы беларусазнауства. Адчыненыя па ініцыятыве беларускай субкамісіі па справам народнае прасьветы пры менскай гарадзкой думе, курсы беларусазнаўства [Захараўск., 43) карыстаюцца вялікім усьпехам. Запіс на курсы с кожным днём павялічваецца. У ліку лектароў курсаў значацца вядомыя палітычныя і культурныя беларускія дзеячы, як А. А. Смоліч, Я. Варонка, Я. Лёсік, проф. Масоніўс, вуч гімн. Ленкоўскі, Кодзіс, Аўсянік і шмат інш.. Склад слухачоў самы разнастайны: старыя і маладыя, студэнты і вучні, малаграматныя і з унівэрсітэцкай асьветай. Большасьць слухачоў — беларусы, затым ідуць: жыды, вялікарусы, украінцы, палякі і інш.

Беларуская Рада і Менская гарадзкая дума. Думскі сеньорэн-конвэнт пастанавіў выклікаць з Рады сваіх прэдстаўнікоў у ліку 10-ці чалавек з Беларускае Рады па прычынам прынцыпіяльнаго характару.

Дамініканскі касьцел у Менску, пабудованы 265 год таму назад і забраны пад казармы б. віленскім генэрал-губэрнатарам Мураўёвым у 1869 г., хутка стане зноў сьвятыняй для каталікоў. 24-го красавіка касьцёл прынялі да парадку і высьвяцілі. Цяпер разьбіраюць столі, што былі прыроблены для казармаў. Будуць зроблены сьценныя малюнкі і фрэскі. Усе работы па аднаўленню касьцёла аплачываюцца з дабравольнай складчыны каталікоў. Найбольш працы на усё гэта дакладае ксёндз Усас. Набожэнствы пачаліся с пачатку крас[illegible].

Старыя людзі апавядаюць, што касьцёл гэты пабудован на ахвяры, прызначаныя для гэтай мэты. Была вайна з Масквою, і войско беларускае ахвяравалося зложыць на сьвятыню па залатоуцы с коньскаго капыта, калі возьмуць перамогу над Маскоушчынай. У войску былі каталікі і праваслауныя, дзеля гэтаго сьвятыня павінна была моць два прэстолы: каталіцкі і праваслаўны.

Цэны на харчовыя прадукты у Менску,

16-го красавіка:

1 хунт хлеба — 2р, 20к.
— — солі — 1р. —
— — рыбы — 4р. 50к.
— — каўбас. пр. 4р. 50к.
1 кв. малака — 1р. 50к.
10 яец — — 5р. 50к.

20-го красавіка:

1 нівяліч. мерка моркві 6р.
— — буракоў 6р.
— — салаты 8р.

24 — 25-го красавіка:

чорны хлеб — 1р. 80к.
сало — — 9р. 80к.
каўбасы — 4р.-7р.

29-го красавіка:

цяляціна — $2^1/_2$р. хунт
сыр — — 15-16р. шт.
яйцы — — $3^1/_2$р. дзес.
масло — — 12р. хунт.
шынка — 6р. —
малако — $1^1/_2$р. кв.
парася — 25р. шт.
каўбаса — 5р. хунт.
сало — — $7^1/_2$. —
дровы бяроз. — 30р. воз.
сено — — 14р. пуд.

Хлеб ад 20 красавіка выдаецца па бонах цаною 66 к. хунт; прыватная прадажа хлеба забаронена. Цэны на кватэры зьменьшыліся чуць ні на палову. Гэта дзеля таго, што з Менску выехало шмат уселякаго народу — ваенных, чыноўнікаў і 35.000 душ запісалося на работы у Нямеччыну. Толькі гарадзкая Дума павялічыла арэндную плату за гарадзкія кватэры на 15% [!].

«Юбілейны дом». у Менску (пабудованы у памяць ушанавання 300-лецця царств. дому Раманавых) у хуткім часі пераходзіць пад загад Беларускаго Прэдстаўніцтва, дзе мае быць злучано шмат культурных беларускіх інстытуцый: бібліатэка, чытальня, кнігарня, памешканне для Беларускай Рады і інш..

Менская беларуская вучнеуская Грамада налічвае цяпер каля 328 чалавек. За старшыню Грамады на апошнім пасядзэнні выбран Т. Кіркевіч, таварышам Н. Лабаноўскі, сэкрэтаром—Т. Калітоўская. У летку Грамада маніцца рабіць экскурсіі па Беларусі дзеля азнаемлення с краем і сабірання этнаграфічных і літэратурных памяткаў і т. падоб..

Беларуская народная музыка. Проф. менскай консэрваторыі Н. А. Вярат зьбірае народныя беларускія песьні, балляды, быліны і наогул усе кшталты народнай песьні і музыкі. Увесь сабраны матэрыял будзе потым апрацованы.

У будучыне мае адбыцца концэрт, праграма катораго будзе складацца толькі з народных песьняў і музыкі Беларусі.

Беларуская працоуная калёнія. Школьная рада беларускай школы № 28 на Камароўцы (Менск, Залатагорская, 2) арганізуе працоўную калёнію для дзяцей беларусаў школьнаго узросту. Пад калёнію нанялі дом і зямлю на т. з. архіерск. дачы. Дзеці будуць самі абрабляць зямлю пад кіраўніцтвам настаўніц.

Зроблены заходы, каб Гарадзкая Дума ассігнавала грошай па утрыманне ка-

лёніі. Школьная Рада зьвяртаецца да усіх інстытуцый і прыватным асобам з гарачаю просьбаю падтрымаць грашыма, інвэнтаром і насеннем гэтае добрае начынанне. Ахвяры просяць пасылаць па гэткаму адрэсу: Залатагорская, 2; А. Маліноўскай.

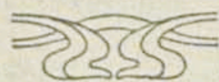

Майская раніца.

У небі бездонным, дзе хмаркі купаюцца
У золаці яркіх лучоў,
Вольныя песьні што дзень разьліваюцца,
Чуюцца крыкі стрыжоў.
Ціха трапечуцца лісьцці зялёныя,
З ветрыкам мову вядуць;
Вішні, узьняўшыся белай каронаю,
Быццым дзяўчаты цьвітуць.
Поўніцца запахам воздух, ўліваецца
У грудзь жыватворным віном,
Мыецца краска расой, ушіраецца
Сонейка цеплым лучом.
Хмарка за хмаркай плывуць, лёгкакрылыя,
Ціхай задумай паўны.
Эх, як прыгожы вы, раніцы мілыя,
Сьветлыя мары вясны!

* * *

Усьміхнулась, праясьнілась
Глыб бездонных небясоў,
Ясным сонцам асьвяцілась,
У тканку лёгкую акрылась,
Чуць-чуць значных аблакоў.

Як прэд шлюбам маладая,
Прыныдзелілась яна
І на землю пазірае,
Усюды жыццё выклікае,
Ціхай радасьці паўна.

А з зямлі ёй на спатканне
Песьні жаваранкі шлюць
Ад усходу да зьмяркання,
І лясы ёй ў прывітанне
Вярхавінамі гудуць.

Якуб Колас.

З Беларускага слоуніка.

А.

Абакула — — обманщикъ.
Абакуліваць — обманывать.
Абяцадло — — азбука, алфавитъ.
Абяцадлавы — азбучный, алфавитный.
Аблік (ад лік) — черты лица, видъ.
Абсалюцыя — отпущеніе грѣховъ.
Авантура-нік — шалость, авантюристъ.
Аустэрыя — — гостиница.
Ауцэнтык — письмен. подлинникъ.
Ауцэнтыкаваць — свѣрятьсъ подлинникомъ.
Агрыст — — крыжоуникъ
Агрысьнік, агрыстовы — " —
Адамашка — шелковая матерія съ узорами.
Адыстар — — точь-въ-точь.
Ажына-ннік — ежевика.
Азард-оуны-оуна— вспыльчивость,-вый, во.
Акавітка — — водка, настоен. на кореньяхъ.
Акраец хлеба — краюха хлѣба.
Аксаміт — — бархат.
Акторка — — дѣйствительная владѣлица или наслѣдница имѣнія.
Актыкацыя — признаніе въ судѣ какой либо дѣловой бумаги.
Актыкаванне — явка, запись документа.
Алекцыя — — избраніе.
Алёсісты — — болотистый
Альос — — топь, зыбкое мѣсто.
Алягорыка — умничанье.
Алягорны — говорящій замысловато.
Амбарас — — хлопоты.
Амбіт-ка — — спѣсивецъ, гордячка.
Амбітны — — недоступный.
Амшара, амшарына мѣсто, поросшее мхомъ.
Амшарышчо — обширное мѣсто, поросшее мхсмъ.
Амшыць — — оконопатить мхомъ.
Андрамоны — трялье.
Аніваэзь — — нисколько,—никакимъ образомъ.
Аномнась — недавно, на дняхъ.
Апараты — — хоругви церковныя.
Аплікант — ученикъ пры адвокатѣ, писецъ сверхъ штата.
Апрабацыя — одобреніе, утвержденіе.
Апрабованы — подтвержденный.
Апшыт-аван — выгнанный со службы.
Аркуш, аргуш — листъ бумаги.
Аржаны — — ржаной.
Артыкул — статья, членъ, параграфъ. Артыкулъ символа вѣры.
Арцабы — — шашки.
Асьпід-ка — злой-я.
Атава — — вторично отрощеная трава.
Атрамэнт — чернилы.
Ат — — ат, які ты дураны!
Атэіста — — безбожникъ.
Ацянькі — — поклонъ дѣтскій.
Аці, аціць — кланяться, благодарить по-дѣтски.
Аця — — благодарность по-дѣтски.
Ач? — — вишь, хотя, если.
Ач-жа — — вотъ же.

Б.

Бабіняц — — паперть, гдѣ стоятъ нищія старухі
Бабіць — — принимать дитя у родительницы.
Бабуся — — бабуля.
Баволна — — вата, хлопчатая бумага.
Бавэлна — —
Бадай — — а чтоб
Багна — — топь, болото.
Багніво — — болотное мѣсто.
Багнэт — — штыкъ
Багнішчо — топь увеличит...
Багра — — пурпурная краска.
Багравіць — абагрять.
Баданне — мышленіе, сужденіе, угадываніе.
Бадзяга — бродяга.
Бадзяцца — бродить, волочиться.
Бажаволле — желаніе излишняго.
Бажаецца — хочется.
Бажанне — — желаніе.
Байда — — свая. Байды биць.
Байдан — — земля подъ пастбищемъ
Байка — — басня.
Байкі — — враки.
Байструк — незаконорожденное дитя.
Бакаляр — — клиросный дьячокъ.
Баконка — — оконце со стекломъ.
Бакшта — — башня, гауптвахта.
Балаканне — балагурство.
Балея — — лохань для стирки бѣлья.
Балеванне — пиршество.
Баляса — — точенный столбикъ у перилъ.

(Праця будзе),

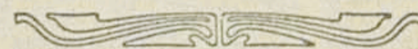

Чарговы нумар «Вольнае Беларусі» выйдзе 19-го мая.

Рэдактар Я. Лёсік.

Выдавец: «Т-во Беларускай Культуры». Друкарня Я. А. Грынблята.